

John le Carré

El llegat dels espies

Novel·la

el balancí

edicions

62

JOHN LE CARRÉ

El llegat dels espies

Traducció de Laia Font i Mateu

Edicions 62

Barcelona

Títol original: *A Legacy of Spies*
Copyright © David Cornwell, 2017

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447).
Tots els drets reservats.

Amb la col·laboració del Departament de Cultura

Primera edició: gener del 2018

© de la traducció de l'anglès: Laia Font i Mateu, 2018

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona.
info@edicions62.cat
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Lozano Faisano, s.l.
Imprès a Romanyà Valls

DIPÒSIT LEGAL: B. 8.408-2017
ISBN: 978-84-297-7639-3

I

El que ara relataré, tan bé com sàpiga, és la veritat sobre el meu paper en l'operació d'engany britànica, amb el nom en clau de Windfall, que es va engegar contra el servei d'intel·ligència de l'Alemanya Oriental (l'Stasi) a finals dels anys cinquanta i principis dels seixanta del segle xx, i que resultà en la mort del millor agent secret britànic amb qui vaig treballar mai i en la de la dona innocent per qui va donar la vida.

Un agent d'intel·ligència professional no és més immune als sentiments humans que la resta de la humanitat. El que compta en ell és fins a quin punt és capaç de suprimir-los, tant en temps real com, en el meu cas, cinquanta anys després. Fins fa un parell de mesos, mentre jeia de nit a la granja remota de la Bretanya que és casa meva, escoltant el mugit del bestiar i les batusses de les gallines, combatia amb decisió les veus acusadores que de tant en tant provaven de pertorbar-me el son. Era massa jove, protestava jo, era massa innocent, massa ingenu, massa júnior. Si voleu anar de cacera, els deia, teniu aquells grans mestres de l'engany, en George Smiley i el seu superior, Control. Fou la seva astúcia refinada, hi insistia, els seus intel·lectes

retorçats i erudits, no el meu, el que va propiciar el triomf i l'angoixa que va ser Windfall. Però és ara, quan el Servei a què vaig dedicar els millors anys de la meva vida me n'ha fet retre compte, que estic determinat per edat i desconcert a deixar per escrit, al preu que sigui, el costat bo i el costat fosc de la meva implicació en l'assumpte.

Per començar, per mi continua sent tot un misteri com em va acabar reclutant el Servei Secret d'Intel·ligència—el «Circus», tal com l'anomenàvem els reformistes que en aquella època suposadament idíl·lica ens allotjàvem, no en una fortalesa grotesca a la vora del riu Tàmesi, sinó en una mola victoriana i pomposa de maó vermell, construïda al revolt de Cambridge Circus—, així com les circumstàncies del meu naixement, i encara més perquè els dos fets són inseparables.

El meu pare, a qui amb prou feines recordo haver conegut, era, segons la meva mare, el fill gandul d'una família rica anglofrancesa del centre d'Anglaterra, un home d'apetències temeràries, amb una herència que disminuïa ràpidament i un amor per França que ho compensava tot. L'estiu del 1930, prenia les aigües al poble termal de Saint-Malo, a la costa nord de la Bretanya, freqüentava els casinos i les *maisons closes* i en general feia goig. La mare, filla única d'un llarg llinatge de grangers bretons, i aleshores amb vint anys, també era al poble, fent de dama d'honor al casament de la filla d'un subhastador de bestiar ric. O això deia. Amb tot, ella n'és l'única font, i força donada a embellir els fets quan els tenia en contra, i no em sorprendria gens que hagués anat al poble amb propòsits menys honestos.

Després de la cerimònia, així continua la seva història,

ella i una altra dama d'honor, animades amb una copa de xampany o dues, feren campana al banquet i, encara ben mudades, al vespre van anar a fer un tomb pel passeig ple de gom a gom, per on el meu pare també voltava amb intenció. La mare era bonica i vel·leïtosa, la seva amiga no tant. Fou una relació llampec. La mare, no costa d'entendre, era força evasiva respecte al ritme de tot plegat. Es van afanyar a muntar un altre casament. Jo en vaig ser el producte. El meu pare, segons que sembla, no era de mena conjugal, i fins i tot els primers anys de matrimoni s'ho va manegar per estar més absent que present.

Però aquí la història fa un gir heroic. La guerra, com sabem, ho canvia tot, i en un no res havia fet canviar el meu pare. Tot just declarada, ell ja picava a les portes de l'Oficina de Guerra britànica per oferir voluntàriament els seus serveis a qui els volgués. La seva missió, segons la mare, era salvar França ell tot sol. Si també era fugir dels lligams de la família, és una heretgia que no se'm va permetre mai de dir en presència de la mare. Els britànics tenien una Direcció d'Operacions Especials acabada de formar, a la qual el mateix Winston Churchill és ben sabut que encarregà «incendiar Europa». Els pobles costaners del sud-oest de la Bretanya eren un caldo de cultiu de l'activitat submarina alemanya, i el nostre poble de Lorient, una antiga base naval francesa, el caldo més calent de tots. Després d'haver-se tirat cinc vegades amb paracaigudes sobre les planes bretones, el meu pare s'alià amb els grups de la Resistència que va trobar, provocà la seva part de bullanga i patí una mort espantosa a la presó de Rennes a mans de la Gestapo, i deixà un exemple de dedicació altruïsta impossible d'igualar per cap fill. El seu altre llegat

va ser una fe poc adequada en el sistema educatiu privat de la Gran Bretanya, cosa que, malgrat que a ell li havia anat ben malament al seu col·legi privat britànic, em va condemnar a mi al mateix destí.

Els primers anys de la meua vida havien passat al paradís. La mare cuinava i xerrava, l'avi era sever però bondadós, la granja prosperava. A casa parlàvem bretó. A l'escola primària catòlica del poble, una monja jove i bonica que havia passat mig any a Huddersfield com a au-pair m'ensenyava els rudiments de la llengua anglesa i, per decret nacional, francès. Durant les vacances, corria descalç pels camps i els penya-segats del voltant de la granja, collia fajol per a les creps de la mare, m'ocupava d'una truja vella que es deia Fadette i jugava a jocs salvatges amb els nens del poble.

El futur no significava res per a mi fins que em va sobrevénir.

A Dover, una senyora grassoneta que es deia Murphy, cosina del meu difunt pare, m'arrencà de la mà de la mare i se'm va endur a casa seva, a Ealing. Tenia vuit anys. Per la finestra del tren vaig veure els meus primers globus de barrera. Havent sopat, el senyor Murphy va dir que s'acabaria en cosa de mesos i la senyora Murphy digué que no; tots dos parlaven a poc a poc i ho anaven repetint tot pel meu bé. L'endemà la senyora Murphy em va dur a Selfridges i em va comprar un uniforme per a l'escola, vigilant de guardar-ne els tiquets. I l'endemà era a l'andana de l'estació de Paddington, i va plorar mentre jo li feia adeu amb la gorra d'escola nova.

L'anglització que em va imposar el meu pare cal explicar-la una mica. Hi havia una guerra. Les escoles ha-

vien de tirar endavant amb el que tenien. Jo ja no era en Pierre, sinó en Peter. Els companys es mofaven del meu mal anglès, i els mestres atabalats, del meu francès amb accent bretó. El nostre petit poble de Les Deux Eglises, em van dir quasi amb indiferència, havia estat envaït pels alemanys. Les cartes de la mare arribaven, si era el cas, en sobres marrons amb segells britànics i mata-segells de Londres. No va ser fins anys més tard que em vaig poder imaginar per quines mans valentes devien haver passat. Les vacances eren una imprecisió de campaments de nois i pares substituïts. Les escoles preparatòries de maó vermell es convertiren en escoles privades d'un gris granit, però el currículum continuà igual: la mateixa margarina, els mateixos sermons sobre el patriotisme i l'Imperi, la mateixa violència aleatòria, crueltat despreocupada i desig sexual desbordat, desatès. Un vespre de primavera del 1944, poc abans dels desembarcaments del Dia D, el director em va cridar al seu despatx i em digué que el meu pare havia mort com un soldat, i que n'havia d'estar orgullós. Per motius de seguretat, no hi va haver més explicacions.

Jo tenia setze anys quan, en acabar un tercer trimestre especialment avorrit, vaig tornar a una Bretanya en temps de pau com un inadaptable anglès immadur. L'avi havia mort. Un nou company que es deia Monsieur Emile compartia llit amb la mare. A mi tant me feia, Monsieur Emile. Una meitat de la Fadette l'havien donada als alemanys, l'altra, a la Resistència. Fugint de les contradiccions de la meua infantesa i esperonat per un sentit d'obligació filial, vaig pujar de polissó a un tren que anava a Marsella i, dient que era un any més gran del que era, vaig provar d'allistar-me

a la Legió Estrangera francesa. L'aventura quixotesca va acabar ràpid quan la Legió, fent una estranya concessió a les súpliques de la mare, va aduir que jo no era estranger, sinó francès, i em va deixar anar de nou en captivitat, aquesta vegada al barri londinenc de Shoreditch, on l'improbable germanastre del meu pare, en Markus, dirigia una empresa que importava pells i catifes precioses de la Unió Soviètica —només que ell sempre en deia Rússia— i s'havia ofert a ensenyar-me el negoci.

L'oncle Markus és un altre dels misteris sense resoldre de la meva vida. Encara avui no sé si la seva oferta de feina la van inspirar d'una manera o altra els qui més tard serien els meus caps. Quan li preguntava com havia mort el meu pare, brandava el cap amb desaprovació —no pel meu pare, sinó per la manca de tacte de la pregunta. De vegades penso si és possible néixer secret, com qui neix ric, alt o musical. En Markus no era dolent, ni garrepa, ni antipàtic. Només era secret. Era centreeuropeu, es deia Collins. No vaig saber mai com es deia abans. Parlava molt ràpid, un anglès amb accent, però no vaig saber mai quina era la seva llengua materna. Ell em deia Pierre. Tenia una amiga que es deia Dolly i regentava una botiga de barrets a Wapping, i el passava a buscar a la porta del magatzem els divendres a la tarda. Però no vaig saber mai on anaven a passar el cap de setmana, o si estaven casats entre ells, o amb altres persones. La Dolly tenia un Bernie a la seva vida, però no vaig saber mai si en Bernie era el marit, el fill o el germà, perquè la Dolly també havia nascut secreta.

I ni tan sols en retrospectiva sé si la Collins Trans-Siberian Fur & Fine Carpet Company era un negoci de fiar

o una empresa tapadora ideada amb l'objectiu de reunir intel·ligència. Més endavant, quan vaig provar d'esbrinar-ho, vaig topar amb una paret. Sabia que cada vegada que l'oncle Markus es preparava per visitar una fira comercial, fos a Kíev, a Perm o a Irkutsk, tremolava molt; i que quan tornava, bevia molt. I que els dies abans d'una fira, un anglès eloqüent que es deia Jack es deixava caure a l'oficina, captivava les secretàries, treia el cap per la porta de la sala de classificació i deia «hola, Peter, va tot bé?», mai Pierre, i després s'enduia en Markus a fer un bon dinar en algun lloc. I havent dinat, en Markus tornava al despatx i s'hi tancava amb clau.

En Jack es feia dir comerciant de marta gibelina de qualitat, però ara sé que amb el que realment tractava era amb intel·ligència, perquè quan en Markus anuncià que el metge no el deixava anar a cap més fira, en Jack va suggerir que hi anés jo, a dinar amb ell, i em va dur al Travellers Club de Pall Mall, i em preguntà si m'hauria estimat més la vida de la Legió, i si anava de debò amb cap de les meves xicotes, i que per què havia fugit del col·legi privat, tenint en compte que havia estat capità de l'equip de boxa, i si m'havia plantejat mai fer alguna cosa útil per al meu país, referint-se a Anglaterra, perquè si trobava que, per culpa de l'edat, m'havia perdut la guerra, ara tenia l'oportunitat de rescabalar-me'n. Esmentà el meu pare només una vegada, tot dinant, d'una manera tan casual que també hauria pogut pensar que el tema li podria haver fugit completament del cap:

—Ah, i respecte al teu tan venerat difunt pare. Estrictament confidencial, i jo no t'ho he dit mai. D'acord?

—Sí.

—Era un paio molt valent, sí, i va fer una feina bona de collons pel seu país. Pels seus dos països. Suficient?

—Si vostè ho diu.

—Per ell, doncs.

Per ell, vaig accedir, i vam fer un brindis en silenci.

En una elegant casa de camp de Hampshire, en Jack i el seu col·lega Sandy, i una eficient noia que es deia Emily, de qui em vaig enamorar immediatament, em feren un curset de buidar una bústia morta del centre de Kíev —en realitat, un tros de maons fluixos a la paret d'un antic quiosc de tabac—, de la qual tenien muntada una rèplica a l'hivernacle de tarongers. I de com llegir el senyal de seguretat que em diria si era el moment de buidar-la: en aquest cas, una cinta verda esfilagarsada lligada a una barana. I de com indicar, en acabat, que havia buidat la bústia: llençant un paquet de tabac rus buit a una paperera que hi havia al costat d'una marquesina d'autobús.

—I potser, Peter, quan sol·licitis el visat rus, val més que utilitzis el passaport francès, en comptes del britànic —va suggerir com qui no vol la cosa, i em recordà que l'oncle Markus tenia una filial a París—. I l'Emily ni tocar-la, per cert —hi va afegir, per si de cas em pensava una altra cosa, que sí.

*

I aquesta fou la meva primera escapada, el meu primer encàrrec per al que més tard vaig acabar coneixent com el Circus, i la primera vegada que em vaig veure a mi mateix com a guerrer secret en la imatge del meu pare mort. Ara ja no puc enumerar les altres escapades que vaig fer els dos

anys següents, una mitja dotzena ben bona, pel cap baix, a Leningrad, Gdansk i Sofia, després a Leipzig i Dresden, i totes, que jo hagi sabut, sense incidents, sense comptar la cosa de mentalitzar-te i en acabat desmentalitzar-te.

Durant llargs caps de setmana en una altra casa de camp amb un altre bonic jardí, vaig afegir més trucs al meu repertori, com ara la contravigilància i passar a frec de desconeguts en una multitud per fer un lliurament furtiu. En algun moment enmig d'aquestes pallassades, en una cerimònia íntima que va tenir lloc en un pis segur de South Audley Street, se'm permeté prendre possessió de les medalles al valor del meu pare, una de francesa i una d'anglesa, i les notificacions que les explicaven. Per què el retard?, podria haver preguntat. Però aleshores ja havia après a no fer-ho.

No va ser fins que vaig començar a visitar l'Alemanya Oriental que el permanentment amoïnat George Smiley, amb ulleres i panxa prominent, va entrar a la meua vida, una tarda de diumenge a West Sussex, on feia el debríng, ja no amb en Jack, sinó amb un paio robust que es deia Jim, d'origen txec i de si fa no fa la meua edat, el cognom del qual, quan finalment se li va permetre tenir-ne, resultà que era Prideaux. L'esmento perquè més tard ell també va tenir un paper substancial a la meua carrera.

L'Smiley no va dir gran cosa al debríng, es va estar assegut, escoltant, i de tant en tant em mirava molt seriós a través de les ulleres de muntura gruixuda. Però quan vam acabar, em suggerí que féssim un tomb pel jardí, que semblava infinit i estava unit a un parc. Vam parlar, vam seure en un banc, vam passejar, vam tornar a seure, vam continuar parlant. La meua estimada mare, vivia i estava bé?

Està bé, gràcies, George. Una mica guillada, però bé. Llavors el meu pare: n'havia conservat les medalles? Vaig dir que la mare les polia cada diumenge, cosa que era veritat. No vaig comentar que de vegades me les penjava a mi i plorava. Però, a diferència d'en Jack, ell no em va preguntar mai per les noies. Devia pensar que com més en siguin, més seguretat tindrem.

I quan ara recordo aquella conversa, no puc evitar pensar que, conscientment o no, s'estava oferint com la figura paterna que va ser més tard. Però potser la sensació era meva, i no seva. El fet és que, quan finalment deixà anar la pregunta, vaig tenir la sensació de tornar a casa, tot i que casa meva era a l'altra banda del Canal, a la Bretanya.

—Mira, pensàvem —digué amb una veu llunyana— si t'havies plantejat mai incorporar-te a nosaltres de manera més regular. Les persones que han treballat des de fora per a nosaltres no sempre hi encaixen bé, a dintre. Però en el teu cas, pensem que potser sí. No es cobra gaire, i les carreres tendeixen a interrompre's. Però sí que trobem que és una feina important, sempre que el que importi sigui el fi, i no tant els mitjans.